

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСНОВ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Смужаниця Діана Іванівна

У статті розглядається проблема навчання студентів основ усного перекладу під час практичних занять з іноземної мови. Метою статті є аналіз умов, в яких здійснюється міжмовна наукова комунікація, вплив інтралінгвістичних та екстралінгвістичних чинників на процес усного перекладу.

Ключові слова: усний переклад, послідовний переклад, усно-зоровий переклад, методика, теорія перекладу.

У зв'язку з поширенням міждержавних та особистих контактів між українськими та закордонними науковцями виникає необхідність у підготовці спеціалістів для роботи в якості усних перекладачів.

Дедалі зростаючу роль перекладу в сучасному модернізованому світі важко переоцінити. Сам процес адекватної передачі інформації є найефективнішим способом міжмовної й міжкультурної комунікації, одним із найважливіших шляхів взаємодії різних наук у процесі обміну науковою інформацією. Постійний процес стирання інформаційних кордонів, як і поглиблення транскордонного співробітництва, вимагає підвищення якості всіх видів перекладу.

Кожен матеріал, який перекладається, вирізняється своїм специфічними рисами, які й визначають особливі вимоги до перекладу. До прикладу, те, що може складати базу точного і правильного перекладу наукового чи офіційно-ділового тексту, є недоречним чи й повністю невірним у перекладі творів художньої літератури.

Твердження про необхідність різного підходу до перекладу матеріалів різного жанру не викликає жодних заперечень. Про це йдеться й у працях сучасних українських дослідників перекладу В.Карабана [1], О.Чердиченка [3].

Однак, зупинимось на проблемі навчального перекладу, який здебільшого застосовується тільки з навчально-методичною метою.

Усний переклад у науковій сфері може здійснюватися синхронно, або послідовно. Синхронний переклад вимагає ретельної і тривалої підготовки, тому під час більшості конференцій, круглих столів, ділових зустрічей, семінарів чи симпозіумів найчастіше використовується послідовний переклад. Під час навчання студентів усного перекладу на немовних факультетах в основу ставиться, здебільшого, володіння тільки основними навичками послідовного перекладу, тоді як студенти-філологи вчать перекладати усні повідомлення кваліфіковано і більш досконало. Однак, які б завдання не стояли в основі усного перекладу, методика вивчення повинна базуватися на основі певних загальних положень теорії перекладу, враховуючи при цьому особливу специфіку термінологічної лексики, яка використовується у різних галузях науки.

Метою даної статті є спроба проаналізувати умови, в яких здійснюється міжмовна наукова комунікація, вплив інтралінгвістичних та екстралінгвістичних чинників на усний переклад. Практична сторона вивчення цієї проблеми базується на розумінні перекладу як різновиду міжмовної розумової діяльності, що є чи не найпродуктивнішим засобом поширення наукових знань у сучасному світі.

Дослідники усного й письмового перекладу підкреслюють творчий характер цього процесу і вважають необхідним його елементом глибокий аналіз інформації.

Зілюструємо типові обставини, в яких працює усний перекладач під час наукових конференцій чи симпозіумів. Припустимо, що заслуховується доповідь зарубіжного вченого в україномовній аудиторії. Обов'язковою умовою комунікації є хоча б мінімальні знання усіма присутніми основ наукових понять, про які йдеться в повідомленні. Це дасть змогу перекладачеві не зупинятися на роз'ясненні тих чи інших термінів. Часто під час виступів доповідачі використовують ілюстративний матеріал: цифри, формули, схеми чи малюнки. Тобто **суть** наукового повідомлення не сприй-

мається виключно через текст перекладу. Слухачі отримують частину інформації візуально, а частину – виходячи з власних знань у цій галузі науки. Це і є екстралінгвістичні фактори, які полегшують сприйняття аудиторією іншомовного тексту. Як показує досвід, така аудиторія не вимагає абсолютної ідентичності тексту оригінала й виголошеного перекладу, тому що розуміння проходить через:

- 1) сприйняття перекладу;
- 2) впливу немовних екстралінгвістичних факторів.

При навчанні послідовного усного перекладу слід наголосити студентам, що доповідач, пристосовуючись до специфіки послідовного перекладу, буде змушений робити паузи, щоб надати перекладачу час для оформлення і передачі інформації. Однак, мовленнєвий потік розділений на занадто малі відрізки, тільки ускладнює процес перекладу. Тому, як правило, розчленовування інформаційного потоку йде на рівні завершеності логічної думки. Перекладач повинен працювати з відносно великими відрізками усного мовлення і безперечно, запам'ятати всі слова у реченні і відтворити їх мовою перекладу він не зможе (та й не потрібно). Головним його завданням є виокремлення суті нової інформації у висловлюванні і її логічних зв'язків з попередньою. Причому цей процес мусить проходити швидко і правильно, інакше відбудеться викривлення змісту першоджерела. Якщо перекладач не має достатнього досвіду і навичок смислового аналізу прослуханого тексту, то, як правило, виникає нелогічний, незрозумілий, незв'язний переклад.

Наступним аспектом, який потребує особливої уваги при навчанні усного перекладу є фактор часу. Не слід забувати, що аудиторія слухає фактично одночасно двох доповідачів, які викладають один і той же науковий матеріал двома різними мовами. Тому дуже позитивно сприймається певна економія часу за рахунок скорочення перекладачем вихідного тексту там, де це не веде за собою викривлення головної думки. Для її збереження дуже важливим є вміння віднайти у повідомленні ключові слова. Як правило, вони становлять 50-60% тексту. Тому якість перекладу значною мірою залежить від уміння якісно перекласти цю категорію лексики.

Варто відмітити, що в сучасній перекладацькій практиці користуються певною системою скорочення записів слів чи словосполучень. Найкраще вони підходять для використання в перекладах офіційно-ділового стилю, однак частиною таких знаків можна скористатися і в процесі науково-технічного перекладу. Наведемо для прикладу кілька найпростіших символів скороченого запису, які набули поширення в закордонній практиці:

:	думати, вважати
"	виступати, говорити, виступ, доповідь, точка зору
OK	підтримка, згода
OK	відхилення, заперечення, незгода
↗	зростати, збільшуватися, підвищення
↘	зменшуватися, спадати, спад, скорочення
?	проблема
W	світ, світовий, міжнародний
V	перемога, перемагати
↓	сьогодні, сучасна ситуація, тепер
↶	вчора, раніше, напередодні
↷	завтра, в майбутньому, через деякий час
⊙	нарада на вищому рівні

Особливістю цих символів є те, що вони практично не прив'язані до жодної частини мови. Символ може позначати як діяча, так і саму дію, її ознаку чи навіть її результат.

Різновидом усного перекладу є переклад з аркуша або усно-зоровий переклад. Використовується він у випадках коли необхідно швидко перекласти написаний текст без окремих акцентів на

деталі. Цей вид перекладу найчастіше використовується в офісах для розуміння змісту ділового листування, факсів, текстів на моніторі. Усно-діловий переклад, на думку французького дослідника Д. Жилія [4], має ряд переваг:

- не існує проблеми зі сприйняттям слів на слух (працює і зорова, і слухова пам'ять);
- знімається проблема з можливим «випущенням» важливої інформації, адже вона перед очима.

Однак цей вид усного перекладу вимагає також фахової підготовки.

У науковій практиці часто застосовується й інший вид усного перекладу – це переклад-реферування. Такий переклад бере за основу смисловий аналіз тексту оригінала, виділяє в ньому нову важливу інформацію і досліджує її взаємозв'язок з попередньо відомою інформацією.

Переклад-реферування має ряд особливостей:

- 1) він завжди коротший (іноді взагалі має тезову форму), аніж оригінал;
- 2) структурно значно простіший за текст оригіналу;
- 3) інформаційне навантаження на одиницю перекладу вище, ніж на мовну одиницю тексту оригінала.

Іноді такий метод передачі вихідної інформації здається теоретично необґрунтованим, однак саме переклад-реферування

Література і джерела

1. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську.- Вінниця: Нова книга, 2003. – 606 с.
2. Максименко О.В. Усний переклад: теорія, вправи, тексти. – Вінниця: Нова книга, 2008.- 161 с.
3. Чердиченко О.І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
4. Jile Daniel Regards sur la recherche en interprétation de conférence. – Lalle, 1995.- P.111-112

В статье рассматривается проблема обучения студентов основам устного перевода на практических занятиях по иностранному языку. Анализируются условия, в которых осуществляется межъязыковая научная коммуникация, влияние экстралингвистических и интралингвистических факторов на процесс устного перевода.

Ключевые слова: устный перевод, последовательный перевод, устно-зрительный перевод, методика, теория перевода.

The author of the article has addressed the problem of teaching students the basics of interpretation during practical classes in a foreign language. The aim of the paper is to analyze the conditions under which the interlingual scientific communication is conducted as well as the influence of intralinguistic and extralinguistic factors on the process of interpretation.

Key words: interpretation, consecutive interpretation, oral-visual translation, methodology, theory of translation.

УДК 316.62-053.81

ДЕЗАДАПТИВНА ПОВЕДІНКА МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА.

Смук Оксана Тарасівна

м.Ужгород

Соціальна дезадаптація, викликана сукупністю чинників соціального, психологічного, психосоматичного характеру, приводить до деформації основних потреб неповнолітнього, портеб в повноцінному розвитку і самореалізації.

Ключові слова: соціальна дезадаптація, адаптація, ресурсні можливості організму, динамічні стереотипи, психологічний комфорт, самооцінка, фрустрація.

Українське суспільство, як і будь-яке інше, не існує ізольовано, у замкненому просторі, воно зазнає впливу та взаємопроникнення різних культурних традицій. Відбувається процес трансформації суспільних відносин під впливом інтеграційних процесів, взаємодії різних культур, змінюється система пріоритетів і цілей. Це, зокрема, проявляється у змінах мети, засобів її досягнення, ціннісних орієнтацій і поведінкової моралі особистості.

У цьому сенсі на особливу увагу заслуговують процеси, які відбуваються у молодіжному середовищі. Адже саме молоді люди є тим матеріалом, що найбільше піддається зовнішнім впливам. Вони, як правило, не обтяжені суперечливим досвідом минулого з притаманними йому ціннісними і поведінковими установками. Молодь, яка визначає майбутнє будь-якого суспільства,

залишається одним з небагатьох способів передачі великого обсягу інформації за мінімальний період часу.

Ми не ставимо за мету в цій статті розглянути різноманітні аспекти техніки перекладу, а зупинимося також лише на методиці реферування. Оскільки процес реферування полягає у скорочення тексту-першоджерела, то необхідно чітко встановити, що саме можна випустити у перекладі без порушення логіки викладу матеріалу і без смислових втрат.

Основою смислового аналізу тексту є теорія актуального членування речення, яка заключається в можливості виділити в ньому нову інформацію і підкреслити логічний центр висловлювання. Перекладач при цьому може випускати слова, словосполучення, а іноді навіть цілі речення, які містять відомі для аудиторії істини. Допускаються узагальнюючі слова: «вищесказано», «ця думка», «вказана точка зору», або ж повні синонімічні заміни деяких лексичних одиниць чи граматичних конструкцій.

Тобто, переклад-реферування значно більше ситуативно обумовлений, аніж інші види усного перекладу. Тому власне перекладач повинен вирішити, де саме в тексті оригіналу слід зробити деякі спрощення чи певні структурні зміни. Адже переклад – це не просто процес роботи з текстом чи з аудиторією, це своєрідне мистецтво, здатне допомогти людям зрозуміти один одного.

вже сьогодні істотно впливає на його змістові характеристики.

У вітчизняній літературі розглядаються декілька підходів до вивчення проблеми дезадаптованої поведінки. Перший з них передбачає роботу з «важкими підлітками» (А.С.Белкін, С.І.Подмазін), другий підхід характеризується більшою заглибленістю у вивчення психо-соціальних причин (Б.І.Алмазов, І.С.Кон), третя група дослідників розглядає психіатричний аспект девіантності (А.Є.Лічко, Е.Г.Ейдемиллер).

На порозі соціальної зрілості молоді люди перебувають у стані особливо активного пошуку та відбору цілей, життєвих перспектив, а також шляхів і засобів їх досягнення. Період соціалізації молоді людини, що є процесом її включення у все різноманіття суспільного життя, супроводжується досягненням соціальної зрілості, початком самостійної виробничої діяльності, набуттям професії, одним із наслідків цього процесу є досягнення рівноправного становища в суспільстві. Ці та інші зміни в соціальному статусі молоді людини супроводжуються становленням характеру, світогляду, ідейних позицій, системи поглядів та переконань.

У справі вироблення ефективних превентивних методів велику роль відіграє з'ясування суті і змісту процесів життєвого самовизначення молоді людини. Ці процеси поділяються на: